

Natalia Oślizło-Doskocz

WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa, Rzeszów

n.oslizlo-doskocz@outlook.com; ORCID: 0000-0002-6832-1025

Wykazanie przez osobę prawną braku środków na uiszczenie kosztów sądowych w rozumieniu art. 103 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

<http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2018.012>

1. Zagadnienia wstępne

Konstytucja RP gwarantuje każdemu prawo do sądu¹. Prawo to ma aspekt pozytywny, rozumiany jako zapewnienie możliwości ubiegania się przez jednostkę o udzielenie ochrony sądowej jej roszczeniom procesowym, oraz aspekt negatywny, nakazujący kształtowanie ograniczeń w dostępie do sądu w taki sposób, aby prawa tego nie uczynić iluzorycznym².

Jednym z ograniczeń prawa do sądu jest odpłatność postępowania. Proces cywilny generuje koszty, stąd też ustawodawca, normując reguły jego prowadzenia, zadbał również o zapewnienie źródeł finansowania sprawy sądowej. Ustawa o kosztach sądowych

---

¹ Por. art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji RP z dnia 02.04.1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

² Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 maja 2000 r., K 21/99, Legalis nr 40330.

w sprawach cywilnych³ stanowi w art. 2 ust. 1, że strona, która wnosi do sądu pismo podlegające opłacie lub powodujące wydatki, jest obowiązana do uiszczenia kosztów sądowych.

Zasada odpłatności procesu cywilnego jest normą podrzędną wobec konstytucyjnie zapewnionego prawa do sądu, stąd też u.k.s.c. zawiera regulacje określone prawem ubogich, umożliwiające jednostce uzyskanie zwolnienia od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych.

Wskazany akt prawny oddzielnie normuje zwolnienie od kosztów osób fizycznych oraz osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Osobna regulacja wynika z odrębnie ukształtowanych reguł dowodzenia przesłanek uzasadniających zwolnienie od kosztów.

Prawo ubogich w stosunku do osób prawnych zostało unormowane w art. 103 u.k.s.c., stanowiącym, że „sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie”. Wskazany przepis wszedł w życie w dniu 2 marca 2006 r., zastępując art. 113 § 2 kodeksu postępowania cywilnego⁴, zgodnie z którym „osobie prawnej, jak również organizacji nie mającej osobowości prawnej może być przyznane zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli wykaże, że nie ma dostatecznych środków na te koszty”. Z uwagi na analogiczne brzmienie obu regulacji dorobek orzecznictwa dotyczący art. 113 § 2 k.p.c. zachowuje aktualność pod rządami art. 103 u.k.s.c.

Kluczowym zagadnieniem problematyki zwolnienia osób prawnych od kosztów sądowych jest wykładnia pojęcia „wykazanie”, odnoszącego się do braku środków na uiszczenie kosztów sądowych oraz ocena czynności procesowych stron postępowania cywilnego i sądu związanych z rezultatem dokonanej wykładni.

---

³ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2016 r. poz. 623 ze zm.; dalej: u.k.s.c.).

⁴ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst pierwotny: Dz.U. z 1964 r. Nr 43 poz. 296 ze zm.; dalej: k.p.c.).

2. Kryteria formalne i merytoryczne wniosku o zwolnienie osoby prawnej od kosztów sądowych

Wniosek o zwolnienie osoby prawnej od kosztów sądowych powinien zostać złożony w formie pisemnej lub ustnie⁵. Forma pisemna wniosku ma postać pisma procesowego⁶, co oznacza, że musi on zawierać elementy określone w art. 126 § 1 k.p.c., w tym oznaczenie sądu, do którego jest skierowany, imię i nazwisko lub nazwę stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, oznaczenie rodzaju pisma, osnovę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności, podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika oraz wymienienie załączników.

Elementy merytoryczne wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przepis art. 103 u.k.s.c. określa lakonicznie jako „wykazanie” braku dostatecznych środków na ich uiszczenie. Wykładnią wskazanego pojęcia zajęła się judykatura, przyjmując, że należy go rozumieć jako udowodnienie, co prowadzi do konkluzji, iż pozytywne rozpatrzenie wniosku osoby prawnej o zwolnienie od kosztów zależy od sprostania przez nią ciężarowi dowodu w zakresie przekonania sądu o zaistnieniu przesłanki braku posiadania przez wnioskodawcę dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych⁷. Artykuł 103 u.k.s.c. wprost nie wskazuje sposobu, w jaki osoba prawna powinna wykazać brak dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych, stąd też należy przyjąć, iż nie ma sprecyzowanego czy ograniczonego katalogu środków dowodowych, jakimi może się ona posłużyć. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 listopada 2007 r., V CZ 106/07, przykładowo wymienił dokumenty służące do wykazania stanu majątkowego i finansowego osoby prawnej, zaliczając do nich „bilans roczny, sprawozdanie finansowe, wyciągi

---

⁵ Por. art. 105 ust. 1 u.k.s.c.

⁶ Por. art. 125 § 1 k.p.c.

⁷ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 lutego 2013 r., I ACz 133/13, Lex nr 1344098.

z kont bankowych, raporty kasowe, deklaracje podatkowe, umowy kredytowe i pisma banku oceniające zdolność kredytową, dokumenty stwierdzające obciążenie nieruchomości hipoteką a ruchomości zastawem, dokumenty stwierdzające wysokość zobowiązań”⁸.

Orzecznictwo restrykcyjnie podeszło do wykładni art. 103 u.k.s.c., uznając, iż brak dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych to trwała niemożność zdobycia zasobów finansowych, a nie okresowe problemy materialne⁹. Dodatkowo od osób prawnych wymaga się, aby wykazując, że nie dysponują środkami na uiszczenie kosztów, wykazały także, że nie mogą ich uzyskać w drodze kredytowania¹⁰. Na podstawie praktyki sądowej można stwierdzić, że nawet upadłość strony, będącej osobą prawną, nie stanowi samodzielnej podstawy do uwzględnienia jej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych¹¹, nadto przy ocenie zasadności wniosku należy uwzględnić zarówno stan majątkowy wnioskodawcy z chwili wystąpienia do sądu z żądaniem, jak również środki finansowe i majątek, jaki osoba prawna posiadała od momentu, w którym mogła przewidzieć konieczność dochodzenia swoich praw na drodze postępowania sądowego¹². Dodatkowo nawet strata z prowadzonej działalności gospodarczej nie przemawia za zwolnieniem osoby prawnej od kosztów sądowych, to bowiem nie ekonomiczny wynik prowadzonej działalności, lecz uzyskiwane przychody obrazują wysokość kosztów, które strona postępowania może uiścić¹³.

Osoby fizyczne, ubiegając się o zwolnienie od kosztów sądowych, składają oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania stanowiące materiał do oceny zasadności

---

⁸ Postanowienie SN z dnia 28 listopada 2007 r., V CZ 106/07, Lex nr 623859.

⁹ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 14 lutego 2013 r., III AUz 28/13, Lex nr 1267493.

¹⁰ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 6 listopada 2014 r., I ACz 1841/14, Lex nr 1544927.

¹¹ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 14 lutego 2014 r., I ACz 11/14, Lex nr 1428224.

¹² Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27 lutego 2013 r., I ACz 195/13, Lex nr 1344104.

¹³ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 lipca 2013 r., V ACz 635/13, Lex nr 1339434.

ich wniosku. W przypadku osób prawnych złożenie oświadczenia o braku dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych również jest dopuszczalne, jednakże orzecznictwo wskazuje, iż oceny takiego oświadczenia dokonuje się w powiązaniu z materiałem dowodowym znajdującym się w aktach sprawy. Oznacza to, że samo złożenie wspomnianego oświadczenia przez osobę prawną jest niewystarczające do uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych – konieczne jest udowodnienie faktycznego braku wystarczających środków na ich poniesienie.

Dopuszczalność stawiania osobom prawnym większych wymogów w zakresie wykazania przesłanki zwolnienia od kosztów, niż ma to miejsce w przypadku osób fizycznych, była przedmiotem analizy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który w wyroku z dnia 19 kwietnia 2011 r., wydanym w sprawie *Elcomp sp. z o.o. przeciwko Polsce*, stwierdził, że „poziom staranności wymagany od podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą może być wyższy niż w przypadku osoby fizycznej”¹⁴.

Problemem dopuszczalności zróżnicowania sytuacji prawnej osoby fizycznej oraz osoby prawnej w sytuacji wniosków tych osób o zwolnienie od kosztów sądowych zajął się również Trybunał Konstytucyjny. W wyroku z dnia 4 kwietnia 2017 r.¹⁵ Trybunał stwierdził, że regulacja art. 103 u.k.s.c. nie narusza prawa do sądu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji czy też zasady równości wobec prawa wynikającej z art. 32 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu wskazanego rozstrzygnięcia Trybunał podał, że za odmiennym traktowaniem osób fizycznych oraz osób prawnych przemawia okoliczność, iż podmioty te „nie mają wspólnej cechy istotnej uzasadniającej konieczność ich równego traktowania w zakresie ciężaru prawnego wykazania braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów sądowych”¹⁶. W wyjaśnieniu tego stanowiska wskazano,

---

¹⁴ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 kwietnia 2011 r., sygn. akt 37492/05, Lex nr 818090.

¹⁵ Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 kwietnia 2017 r., P 56/14, Lex nr 2259744.

¹⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 kwietnia 2017 r., P 56/14, Lex nr 2259744.

iż „zasada równości wobec prawa nakazuje traktować jednakowo podmioty podobne, ale nie zakazuje przyjmowania odmiennych rozwiązań prawnych wobec podmiotów różniących się pewnymi cechami istotnymi”¹⁷. Za główną cechę różnicującą przyjęto profesjonalny charakter działalności osób prawnych.

Analiza poglądów judykatury wskazuje, że sądy stosują podwyższony miernik staranności oraz restrykcyjne kryteria oceny wykazania przez osoby prawne spełnienia przesłanki uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych. Osoba prawna będąca stroną postępowania cywilnego i starająca się o uzyskanie zwolnienia od kosztów sądowych ma więc więcej obowiązków dowodowych, niż to wydaje się po lekturze samej treści art. 103 u.k.s.c.

3. Konwalidacja braków wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych

Kwestię sporną stanowi metodyka postępowania sądu w przypadku gdy wniosek osoby prawnej o zwolnienie od kosztów sądowych nie zawiera twierdzeń świadczących o tym, że podmiot ten nie posiada dostatecznych środków na pokrycie kosztów sądowych, lub do wskazanego wniosku nie załączono dowodów na jego poparcie.

W literaturze wyrażony został pogląd, zgodnie z którym wskazane braki wniosku osoby prawnej o zwolnienie od kosztów sądowych podlegają konwalidacji na podstawie art. 130 § 1 k.p.c., co oznacza, że strona powinna zostać wezwana do uzupełnienia wniosku np. poprzez przedłożenie stosownych dowodów, w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu wniosku¹⁸. O tym, jakie dowody powinny zostać przedłożone w odpowiedzi na wezwanie, zasadniczo decyduje strona, przy czym w doktrynie zaznaczono, że w przypadku gdy osoba prawna nie jest reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, sąd rozpoznający sprawę może zasugerować do-

---

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Por. K. Gonera, *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 541–542.

wody, które strona powinna przedłożyć, poprzez ich przykładowe wymienienie¹⁹.

Powyższe stanowisko zaprezentował również Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CZ 144/12, w którym stwierdzono, że brak przedłożenia przez osobę prawną dowodów na poparcie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powoduje wszczęcie postępowania określonego w art. 130 § 1 k.p.c.²⁰. Wskazany pogląd prawny nie jest jednak jednolitym stanowiskiem przyjętym w praktyce orzeczniczej.

W wyroku z dnia 17 czerwca 2009 r., IV CSK 71/09, Sąd Najwyższy przedstawił wykładnię przepisów procesowych dotyczących obowiązków dowodowych stron oraz stwierdził, że „przedstawienie przez stronę dowodu w celu wykazania określonych twierdzeń o faktach sprawy, z których wywodzi ona korzystne dla siebie skutki, nie jest jej prawem czy obowiązkiem procesowym, lecz ciężarem procesowym, wynikającym i zagwarantowanym przepisami prawa, przede wszystkim w jej własnym interesie”²¹.

Wprost do przedstawionego zagadnienia odniósł się Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 października 2001 r., I CZ 142/01, w którym stwierdził, że „przepis § 2 art. 113 k.p.c. w przeciwieństwie do § 1 tego przepisu wymaga nie, jak w przypadku osoby fizycznej, złożenia oświadczenia obejmującego dane tam opisane, lecz wykazania (udowodnienia) przez osobę prawną, w sposób pozostawiony jej uznaniu, że nie ma dostatecznych środków na koszty. Podstawowe znaczenie mają tu dowody z dokumentów, które powinny być dołączone do wniosku o zwolnienie. Niewykazanie przez osobę prawną okoliczności, na których opiera się wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, nie rodzi po stronie sądu obowiązku żądania od niej odpowiednich dowodów”²². Przedstawione postanowienie

---

¹⁹ Ibidem, s. 542.

²⁰ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 18.01.2013 r., IV CZ 144/12, Lex nr 1293823.

²¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2009 r., IV CSK 71/09, Lex nr 737288.

²² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2001 r., I CZ 142/01, Lex nr 1169287.

zapadło wprawdzie pod rządami poprzednio obowiązującej regulacji dotyczącej zwolnienia osób prawnych od kosztów sądowych, jednakże jak już zostało wskazane, z uwagi na analogiczność obu unormowań rozstrzygnięcie to zachowuje aktualność.

Wskazaną linię orzeczniczą zaprezentował także Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w postanowieniu z dnia 26 lipca 2013 r., sygn. akt I ACz 471/13, w którym zaakceptowano przedstawioną tezę Sądu Najwyższego oraz stwierdzono, iż językowa wykładnia art. 103 u.k.s.c. wskazuje, że intencją ustawodawcy było takie ukształtowanie postępowania w przedmiocie zwalniania osób prawnych od kosztów sądowych, aby oddalić wnioski o zwolnienie, w sytuacji gdy strona nie przedłożyła dowodów wykazujących brak dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych²³. W kolejnym orzeczeniu z dnia 12 września 2014 r., I ACz 567/14, Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyraźnie podkreślił, że „obowiązek przedstawienia dowodów na poparcie sytuacji materialnej wnioskodawcy nie może być egzekwowany w trybie art. 130 k.p.c.”²⁴.

Zaprezentowane tezy z praktyki orzeczniczej wskazują, iż oddalenie wniosku osoby prawnej o zwolnienie od kosztów sądowych następuje w sytuacji, gdy sąd orzekający uzna, że wnioskodawca nie sprostął obowiązkowi wykazania braku dostatecznych środków na uiszczenie tych kosztów, co może mieć miejsce zarówno w sytuacji braku wykazania, aby strona z uwagi na swoją sytuację materialną zasługiwała na zastosowanie wobec niej prawa ubogich, jak również gdy sąd uzna przedłożone dowody za niewystarczające do oceny sytuacji majątkowej, wybiórcze lub fragmentaryczne.

Postanowienie w przedmiocie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych podlega zaskarżeniu zażaleniem. Od wymienionego zażalenia, stosownie do treści art. 95 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c., nie pobiera się opłaty sądowej. Ewentualne próby uzupełnienia na etapie postępowania zażaleniowego dowodów świadczących o braku posiadania przez stronę dostatecznych środków na uiszczenie kosz-

---

²³ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 26 lipca 2013 r., I ACz 471/13, Lex nr 1350418.

²⁴ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 12 września 2014 r., I ACz 567/14, Lex nr 1552051.

tów sądowych mogą nie przynieść spodziewanego rezultatu wobec okoliczności, iż sąd odwoławczy może w oparciu o art. 381 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. pominąć je jako dowody spóźnione, jeżeli uzna, że strona mogła je powołać przed sądem pierwszej instancji. Jak pokazuje cytowane postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 26 lipca 2013 r., I ACz 471/13, praktyka orzecznicza korzysta w powyższy sposób z powołanej regulacji²⁵.

4. Odmowa zwolnienia od kosztów sądowych w razie oczywistej bezzasadności dochodzonego przez stronę roszczenia lub obrony praw

Brak dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych nie jest jedyną przesłanką determinującą uzyskanie zwolnienia od kosztów. Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych zawiera w art. 109 ust. 2 regulację umożliwiającą oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, nawet w sytuacji gdy strona wykazała, iż nie posiada dostatecznych środków na uiszczenie tych kosztów. Przesłanką takiej decyzji procesowej jest oczywista bezzasadność roszczenia lub obrony praw.

Trybunał Konstytucyjny analizował art. 109 ust. 2 u.k.s.c. w przedmiocie jego zgodności z Konstytucją. Podstawą tej analizy były twierdzenia, iż stosowanie tego artykułu może ograniczać prawo do sądu. W wyroku z dnia 16 czerwca 2008 r., P 37/07, Trybunał stwierdził, że przepis ten jest zgodny z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji²⁶.

W orzecznictwie podkreśla się, że okoliczność braku środków na prowadzenie procesu sądowego nie może prowadzić do automatycznego przerwania na Skarb Państwa, czyli *de facto* wszystkich obywateli, finansowego ciężaru dochodzenia przez stronę bezzasad-

---

²⁵ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 26 lipca 2013 r., I ACz 471/13, Lex nr 1350418.

²⁶ Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2008 r., P 37/07, Lex nr 392789.

nych roszczeń lub praw. Udzielenie zwolnienia od kosztów w takiej sytuacji nie ma żadnego uzasadnienia, nawet racjami społecznymi, a prowadzi jedynie do wypaczenia istoty prawa ubogich²⁷. Jak podnosi się w literaturze²⁸, z uwagi na daleko idące skutki zastosowania wskazanej normy, powinna być ona wykładana restrykcyjnie oraz stosowana wyłącznie w sytuacji braku jakichkolwiek wątpliwości co do zasadności żądania strony.

Wykładnią terminu oczywistej bezzasadności powództwa zajął się Sąd Najwyższy, stwierdzając, iż powyższe „zachodzi wówczas, gdy każdy prawnik z góry, bez głębszej analizy prawnej stanu faktycznego, może powiedzieć, że powództwo nie może być uwzględnione”²⁹. Sytuacja taka zachodzi w przypadku gdy „żądania nie znajdują oparcia w obowiązujących przepisach prawnych i z góry wiadomo, że nie mogą być uwzględnione”³⁰. Dodać w tym miejscu należy, iż przepisy stanowiące podstawę roszczenia lub praw strony nie powinny podlegać odmiennej wykładni, ponieważ spory doktrynalne czy rozbieżności w poglądach judykatury na tle rozumienia danej normy prawnej wyłączają możliwość zastosowania art. 109 ust. 2 u.k.s.c.

Ocena klauzuli generalnej zawartej w art. 109 ust. 2 u.k.s.c. w postaci oczywistej bezzasadności roszczenia lub obrony praw dokonywana jest na gruncie konkretnie rozpoznawanej sprawy. Przykładowo wskazać można, że oczywista bezzasadność roszczenia zachodzi w sprawie, w której powód domagał się zasądzenia od banku świadczenia pieniężnego z tytułu strat moralnych, jakich doznał na skutek tego, iż nie był w stanie spłacić kredytu. Winę banku powód upatrywał w pochoptności udzielenia mu kredytu,

---

²⁷ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 23 stycznia 2013 r., Lex nr 722789.

²⁸ Por. A. Tomaszek, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – przesłanki odmowy przyznania prawa pomocy*, w: *Orzecznictwo SN w zakresie postępowania cywilnego – okiem praktyków*, red. A. Tomaszek, O. Szejnert-Roszak, Warszawa 2011, s. 370–375.

²⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1984 r., II Cz 112/84, Lex nr 8631.

³⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 1970 r., II CZ 104/70, Lex nr 6774.

bez dokładnego zbadania zdolności kredytowej, a następnie w nachalnej (zdaniem powoda) windykacji wierzytelności, co wywarło negatywne skutki w jego sytuacji społecznej czy zdrowotnej. W opisanej sytuacji Sąd Apelacyjny w Poznaniu, rozpatrując zażalenie powoda na odmowę zwolnienia od kosztów wskazał, iż to powód odpowiada za to, że zaciągnął kredyty, których nie był w stanie spłacić, i odpowiedzialności za to nie może przerzucić na bank, który tych kredytów mu udzielił. Oczywista bezzasadność dochodzonego roszczenia sprawiła, że w tej sytuacji powód nie uzyskał zwolnienia od kosztów sądowych³¹.

5. Podsumowanie

Analiza orzecznictwa w zakresie dotyczącym zwolnienia osób prawnych od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych prowadzi do konkluzji, że zwolnienie to jest przyznawane jedynie w sytuacjach wyjątkowych. Na stronie spoczywa obowiązek wykazania zasadności wniosku o zwolnienie od wymienionych kosztów, jak również obciąża ją konieczność przedłożenia wraz z wnioskiem dowodów na jego poparcie.

Warto przy tym pamiętać, że w sytuacji braku dołączenia do wniosku dowodów go uzasadniających strona naraża się na negatywne konsekwencje procesowe. Charakter tych konsekwencji nie jest jednoznaczny wobec niejednolitej praktyki orzecznictwa. Decyzja organu procesowego w takim przypadku może polegać na wezwaniu do uzupełnienia braków wniosku pod rygorem jego zwrotu lub nawet na oddaleniu wniosku bez wzywania do jego uzupełnienia. Przy czym należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, że zwrot wniosku mający formę zarządzenia przewodniczącego jest niezaskarżalny, natomiast na postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych służy stronie środek odwoławczy w postaci zażalenia.

---

³¹ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 31 stycznia 2013 r., I ACz 132/13, Lex nr 1272073.

Wskazana niejednolitość praktyki orzeczniczej jest zjawiskiem negatywnym i powinna zostać wyeliminowana jako naruszająca zasadę pewności prawa. W zakresie kognicji Sądu Najwyższego leży uprawnienie do wydania uchwał w celu wyjaśnienia przepisów prawnych, których stosowanie wywołało rozbieżność w orzecznictwie, jednakże dotychczas sąd ten nie zajął się omawianą problematyką.

W ocenie autorki językowa wykładnia art. 103 u.k.s.c. oraz profesjonalny charakter działalności osób prawnych przemawia za przyjęciem, iż słuszna jest praktyka odmowy zwolnienia osoby prawnej od kosztów sądowych w sytuacji, gdy we wniosku o zwolnienie wnioskodawca nie powołała twierdzeń na poparcie swojego żądania lub też nie dołączyła do wniosku dowodów.

Dodać tylko wypada, że zarówno zwrot wniosku o przyznanie prawa ubogich, jak i uprawomocnienie się postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych dla strony oznaczają w praktyce to samo – konieczność pozyskania środków na uiszczenie kosztów sądowych lub zaniechanie czynności procesowej połączonej z obowiązkiem uiszczenia tych kosztów.

STRESZCZENIE

Wykazanie przez osobę prawną braku środków
na uiszczenie kosztów sądowych w rozumieniu art. 103 ustawy
o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

Regulacja artykułu 103 u.k.s.c., dotyczącego zwolnienia osób prawnych od kosztów sądowych, jest lakoniczna. To praktyka orzecznicza sprecyzowała obowiązki, jakie ciążyą na stronie, która chce uzyskać zwolnienie od kosztów. Niniejsza publikacja przedstawia zakres tych obowiązków oraz skutki procesowe, jakie powstają dla strony w razie niewywiązania się z nich.

Słowa kluczowe: koszty sądowe w sprawach cywilnych; zwolnienie od kosztów; wykazanie braku środków

SUMMARY

Demonstrating the lack of funds to pay court costs
by a legal person within the meaning of article 103
of the law on court fees

The provisions of Article 103 of the law on court fees relating to the exemption of legal persons from court costs are laconic. It is case law that specifies the obligations that are imposed on a party that wishes to obtain exemption from costs. This publication presents the scope of these obligations and procedural effects that arise for the party in the event of a failure to comply with them.

Keywords: court fees in civil matters; exemption from costs; demonstration of lack of funds

BIBLIOGRAFIA

- Gonera K., *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Jabłoński R., *Zwolnienie przedsiębiorcy od kosztów sądowych*, https://www.bcc.org.pl/fileadmin/media/strefa_eksperta/R.%20Jab%C5%82%C5%84ski%20-%20zwolnienie%20od%20koszt%C3%B3w%20s%C4%85dowych%20przedsi%C4%99biorcy.pdf, (dostęp: 18.07.2017 r.).
- Miczek Z., *Zwolnienie osób prawnych od kosztów sądowych – polemika*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 13.
- Sorysz M., *Zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym – zagadnienia wybrane*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 4.
- Tomaszek A., *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – przesłanki odmowy przyznania prawa pomocy*, w: *Orzecznictwo SN w zakresie postępowania cywilnego – okiem praktyków*, red. A. Tomaszek, O. Szejnert-Roszak, Warszawa 2011.
- Winnicka-Mackenthun A., *Zwolnienie od kosztów sądowych – wykazanie braku środków – III CZ 9/09*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 10.
- Żelazna A., *Możliwość zwolnienia wspólnoty mieszkaniowej od kosztów sądowych, cz. I*, „Nieruchomości” 2014, nr 8.

